

**Uniwersytet Technologiczno-Humanistyczny
im. Kazimierza Pułaskiego w Radomiu
Wydział Nauk Ekonomicznych i Prawnych**

mgr Elżbieta Noworol - Luft

**Wpływ funduszy strukturalnych Unii Europejskiej
na rozwój sektora małych i średnich przedsiębiorstw
w subregionie radomskim**

Autoreferat rozprawy doktorskiej

Promotor:

prof. dr hab. Sławomir Ireneusz Bukowski

Radom 2019

Spis treści

1.	Plan pracy	5
2.	Uzasadnienie wyboru tematu.....	7
3.	Cel, teza i hipotezy badawcze.....	11
4.	Metody badawcze i zakres badań	13
5.	Struktura pracy	17
6.	Wyniki badań.....	19
7.	Bibliografia	22

1. Plan pracy

Wstęp.....	7
Rozdział 1. Sektor małych i średnich przedsiębiorstw w teorii ekonomii	13
1.1. Pojęcie i klasyfikacja sektora małych i średnich przedsiębiorstw (MŚP)	15
1.2. Uwarunkowania wewnętrzne rozwoju sektora małych i średnich przedsiębiorstw ..	26
1.3. Czynniki zewnętrzne rozwoju sektora małych i średnich przedsiębiorstw	32
1.4. Bariery rozwoju sektora małych i średnich przedsiębiorstw.....	37
Rozdział 2. Polityka Unii Europejskiej na rzecz wsparcia rozwoju sektora MŚP	45
2.1. Europejska Karta Małych Przedsiębiorstw.....	47
2.2. Programy wspierające sektor małych i średnich przedsiębiorstw	50
2.3. Fundusze strukturalne Unii Europejskiej	59
2.4. Programy operacyjne na rzecz rozwoju sektora małych i średnich przedsiębiorstw	68
Rozdział 3. Charakterystyka subregionu radomskiego	101
3.1. Prezentacja jednostek terytorialno-administracyjnych subregionu radomskiego ...	103
3.2. Uwarunkowania demograficzne i społeczne w subregionie radomskim.....	107
3.3. Sytuacja ekonomiczna subregionu radomskiego.....	111
3.4. Wykorzystanie funduszy strukturalnych w subregionie radomskim.....	117
Rozdział 4. Metodyka badania empirycznego	121
4.1. Prezentacja wykorzystanych metod badawczych.....	121
4.2. Organizacja i metodyka badań	123
4.3. Prezentacja struktury próby	129
Rozdział 5. Analiza wyników badań w zakresie wpływu i wykorzystania funduszy strukturalnych w subregionie radomskim	137
5.1. Rozkłady zmiennych obserwowalnych	137
5.2. Analiza wpływu i wykorzystania funduszy strukturalnych w badanych przedsiębiorstwach na inwestycje, innowacyjność i zatrudnienie	157
5.3. Czynnikiowy model wpływu i wykorzystania środków unijnych przez sektor MŚP w subregionie radomskim	204
5.4. Analiza czynnikowa modelu wpływu i wykorzystania funduszy strukturalnych w sektorze MŚP.....	209
Wnioski	259
Bibliografia.....	263
Spis tabel	276
Spis rysunków	284
Aneks 1 – Kwestionariusz ankiety.....	290

2. Uzasadnienie wyboru tematu

Rozwój przedsiębiorstw stanowi wypadkową oddziaływania wielu czynników, zarówno zewnętrznych jak i wewnętrznych, wśród których istotną rolę odgrywa finansowanie działalności, a szczególnie dostęp do zewnętrznych źródeł finansowania. Należy zaznaczyć, że małe i średnie przedsiębiorstwa nie dysponują dużym kapitałem, a to właśnie one są ważnym źródłem w tworzeniu nowych miejsc pracy i pobudzaniu wzrostu gospodarczego. Sam sektor MŚP stanowi około 99% z ponad 18 mln firm w Unii Europejskiej, a w Polsce sektor ten stanowi ponad 99,8% ogólnej liczby przedsiębiorstw. Zaś jedną z najważniejszych przeszkód na drodze rozwoju i utrzymania pozycji rynkowej przedsiębiorstw z sektora MŚP jest niedobór kapitału. Z tego powodu przedsiębiorcy poszukują alternatywnych form finansowania. Stąd też Unia Europejska realizuje wspólną strategię, dążącą do stworzenia gospodarki otwartej oraz wysoko konkurencyjnej. Tworzeniu takiej gospodarki sprzyjają wszelkie dostępne dla jej członków fundusze strukturalne. Poprzez stymulowanie i wspieranie wzrostu przedsiębiorczości poszczególnych gospodarek. Jednym ze sposobów finansowania jest pozyskanie środków finansowych z Unii Europejskiej¹.

Fundusze strukturalne Unii Europejskiej stały się największym (pod względem ilości przekazywanych środków) i najważniejszym bezzwrotnym wsparciem finansowym dla polskich przedsiębiorstw. Otworzyły one przed małymi i średnimi podmiotami, szerokie możliwości rozwoju.

Otrzymane dofinansowanie umożliwi polskim przedsiębiorstwom dostosować się do reguł panujących na Jednolitym Rynku Europejskim oraz zwiększyć swój poziom konkurencyjności i stać się atrakcyjnym partnerem dla potencjalnych klientów z Unii Europejskiej.

Jednym z wyzwań, jakie stoją obecnie przed zespołami badawczymi zajmującymi się problematyką funduszy unijnych, jest znalezienie odpowiedzi na pytanie, jaki jest wpływ środków unijnych na rozwój małych i średnich przedsiębiorstw.

Bezpośrednią motywacją do przygotowania rozprawy jest zainteresowanie praktycznym wykorzystaniem funduszy strukturalnych przez przedsiębiorstwa sektora MŚP subregionu radomskiego.

Koncepcja niniejszej pracy doktorskiej ma zatem, związek z przemianami, które w sposób ciągły zachodzą w procesach funkcjonowania MŚP. Dotyczy to przede wszystkim

---

¹ S. I. Bukowski, E. J. Siek, *International technology and innovation competitiveness of Poland as compared to other Central and Eastern European countries (EU-10)*, Central European Review of Economics & Finance 2013, Vol. 3, No 1, s. 5-26.

działań zmierzających do efektywnego wykorzystania funduszy strukturalnych i ocenienie ich wpływu na takie kategorie jak inwestycje, innowacyjność, zatrudnienie i sprzedaż.

W literaturze przedstawia się wiele przykładów wykorzystania funduszy strukturalnych ich wpływu na inwestycje, innowacyjność, zatrudnienie oraz sprzedaż sektora MŚP w subregionie radomskim. Należy jednak zwrócić uwagę na fakt, że brak tu przykładów wzajemnych relacji pomiędzy wykorzystaniem a wpływem środków unijnych w subregionie radomskim.

Analiza rozpraw doktorskich, będących w ostatnim czasie przedmiotem obron na polskich uczelniach wyższych, pokazuje, że w tematyce funduszy strukturalnych analizowano i próbowano rozwiązać między innymi następujące problemy:

- absorpcja środków finansowych w celu zwiększenia zatrudnienia²,
- czynniki sukcesu sektora MŚP³,
- europeizacja polskiej polityki regionalnej⁴,
- inteligentnej specjalizacji jako koncepcji polityki sektorowej Unii Europejskiej⁵,
- programowania rozwoju innowacyjności i podnoszenia konkurencyjności regionów⁶,
- wpływu funduszy Unii Europejskiej na gospodarkę⁷,
- wpływu funduszy Unii Europejskiej na rozwój gospodarstw rolnych⁸,
- wpływu Sektorowego Programu Operacyjnego na konkurencyjność sektora MŚP⁹,
- wpływu wybranych systemów informatycznych na konkurencyjność sektora MŚP¹⁰,
- wpływu wykorzystania środków strukturalnych UE i EOG na tworzenie miejsc pracy¹¹,

---

² M. Flieger, *Możliwości i bariery absorpcji przez gminy środków finansowych Unii Europejskiej w celu zwiększenia zatrudnienia*, niepublikowana rozprawa doktorska, Uniwersytet Ekonomiczny w Poznaniu 2009.

³ K. Sobczak, *Czynniki sukcesu małych i średnich przedsiębiorstw z kapitałem polskim i zagranicznym – analiza porównawcza*, niepublikowana rozprawa doktorska, Uniwersytet Ekonomiczny w Poznaniu 2014.

⁴ A. Nykiel, *Europeizacja polskiej polityki regionalnej*, niepublikowana rozprawa doktorska, Uniwersytet Łódzki 2015.

⁵ Ł. Łata, *Inteligentna specjalizacja jako koncepcja polityki sektorowej Unii Europejskiej na przykładzie specjalizacji regionalnych w Polsce*, niepublikowana rozprawa doktorska, Uniwersytet Warszawski 2017.

⁶ K.A. Firlej, *Programowanie rozwoju innowacyjności jako instrument podnoszenia konkurencyjności regionów w Polsce na tle Unii Europejskiej – na przykładzie województw małopolskiego i śląskiego*, niepublikowana rozprawa doktorska, Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie 2015.

⁷ M. Wojdyła-Bednarczyk, *Wpływ funduszy Unii Europejskiej na gospodarkę województwa wielkopolskiego regionalnej*, niepublikowana rozprawa doktorska, Uniwersytet Ekonomiczny w Poznaniu 2015.

⁸ K. Gurdak, *Wpływ funduszy Unii Europejskiej na rozwój gospodarstw rolnych na przykładzie powiatu ząbkowickiego*, niepublikowana rozprawa doktorska, Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu 2016.

⁹ J. Brodowska-Szewczuk, *Wpływ Sektorowego Programu Operacyjnego na konkurencyjność małych i średnich przedsiębiorstw w Polsce*, niepublikowana rozprawa doktorska, Uniwersytet Warszawski 2010.

¹⁰ R. Luft, *Wpływ wybranych systemów informatycznych na konkurencyjność małych i średnich przedsiębiorstw subregionu radomskiego*, niepublikowana rozprawa doktorska, Uniwersytet Technologiczno-Humanistyczny im. K. Pułaskiego w Radomiu 2017.

¹¹ M. Wikiński, *Wpływ wykorzystania środków strukturalnych UE i EOG na tworzenie miejsc pracy w subregionie radomskim*, niepublikowana rozprawa doktorska, Uniwersytet Technologiczno-Humanistyczny im. K. Pułaskiego w Radomiu 2017.

- wsparcia ze środków publicznych a rozwoju sektora MŚP¹²,
- znaczenia dialogu obywatelskiego na tle polityki spójności¹³.

Wykazana istniejąca luka badawcza stanowiła dla autora główną motywację podjęcia badań poświęconych temu zagadnieniu. Jest ona szczególnie widoczna w literaturze polskiej, gdzie każdy aspekt jest badany osobno i brak jest kompleksowego ujęcia problemu. W żadnej z przedstawionych dysertacji nie rozważano bowiem, wykorzystania funduszy strukturalnych dla wszystkich trzech okresów programowania i ich bezpośredniego wpływu ze względu na następujące aspekty: inwestycje, innowacyjność, zatrudnienie oraz sprzedaż w sektorze MŚP subregionu radomskiego. Dostrzeżono tu zatem, wspomnianą lukę badawczą, którą starano się wypełnić niniejszą rozprawą.

---

¹² J. Karpowicz, *Wsparcie ze środków publicznych a rozwój małych i średnich przedsiębiorstw w Niemczech*, niepublikowana rozprawa doktorska, Uniwersytet w Białymstoku 2013.

¹³ W. Mandrysz, *Znaczenie dialogu obywatelskiego dla kształtowania polityki regionalnej Województwa Śląskiego na tle polityki spójności Unii Europejskiej*, niepublikowana rozprawa doktorska, Uniwersytet Śląski 2007.

3. Cel, teza i hipotezy badawcze

W pracy sformułowano następujące *problemy badawcze*:

Jak wykorzystanie środków z funduszy strukturalnych wpływa na rozwój sektora małych i średnich przedsiębiorstw subregionu radomskiego?

Jakie czynniki wpływają na rozwój sektora małych i średnich przedsiębiorstw?

Jakie są uwarunkowania rozwoju sektora małych i średnich przedsiębiorstw subregionu radomskiego?

Jak przedsiębiorcy ocenili wpływ funduszy strukturalnych dla trzech okresów programowania w subregionie radomskim?

Jak przedsiębiorcy ocenili osiągnięte efekty w wyniku realizacji projektów współfinansowanych z funduszy strukturalnych Unii Europejskiej?

Celem badawczym było zbadanie wpływu wykorzystania funduszy strukturalnych na rozwój sektora małych i średnich przedsiębiorstw subregionu radomskiego.

Aby to osiągnąć konieczne było:

Zidentyfikowanie czynników wewnętrznych i zewnętrznych rozwoju sektora małych i średnich przedsiębiorstw.

Zidentyfikowanie czynników warunkujących rozwój sektora małych i średnich przedsiębiorstw w subregionie radomskim.

Określenie poziomu istotności wpływu funduszy strukturalnych na rozwój sektora małych i średnich przedsiębiorstw subregionu radomskiego.

Określenie poziomu istotności osiągniętych efektów w wyniku realizacji projektów współfinansowanych z funduszy strukturalnych Unii Europejskiej.

W pracy sformułowano następującą tezę badawczą, która brzmi: Wykorzystanie funduszy strukturalnych wpłynęło w sposób istotny na rozwój sektora małych i średnich przedsiębiorstw subregionu radomskiego.

Sformułowano również cztery hipotezy badawcze, stanowiące przesłanki dla sformułowania powyższej tezy:

Hipoteza 1. Wykorzystanie funduszy strukturalnych wpłynęło na wzrost inwestycji w sektorze małych i średnich przedsiębiorstw subregionu radomskiego.

Hipoteza 2. Wykorzystanie funduszy strukturalnych wpłynęło na wzrost innowacyjności w sektorze małych i średnich przedsiębiorstw subregionu radomskiego.

Hipoteza 3. Wykorzystanie funduszy strukturalnych wpłynęło na wzrost zatrudnienia w sektorze małych i średnich przedsiębiorstw subregionu radomskiego.

Hipoteza 4. Wykorzystanie funduszy strukturalnych wpłynęło na wzrost sprzedaży, w tym eksportu w sektorze małych i średnich przedsiębiorstw subregionu radomskiego.

U podstaw podejścia metodologicznego (będącego wynikiem krytycznej analizy literatury i materiału faktograficznego) leży założenie, wykorzystanie funduszy strukturalnych wpłynęło w sposób istotny na rozwój sektora małych i średnich przedsiębiorstw subregionu radomskiego. Podstawą badań empirycznych z zastosowaniem modelu ekonometrycznego było opracowanie danych statystycznych z wykorzystaniem wykresów i tabel przestawnych, histogramów, miar statystyki opisowej i testów zróżnicowania (Kruskala Wallisa i U Manna Whitney'a) oraz analizy czynnikowej. Co pozwoliło na weryfikację empiryczną sformułowanych uprzednio hipotez badawczych.

Struktura i podział treści w rozprawie doktorskiej zostały podporządkowane przyjętej tezie badawczej oraz weryfikacji empirycznej hipotez badawczych.

4. Metody badawcze i zakres badań

Do przygotowania i przeprowadzenia badania empirycznego w podziale na poszczególne etapy procesu badawczego oraz metody ich realizacji zastosowano następującą procedurę badawczą, która składała się z jedenastu etapów¹⁴. Schemat procedury został przedstawiony w tabeli 1. Pierwsza kolumna tabeli stanowi numer etapu procedury badawczej. Druga kolumna dotyczy wykonanych zadań badawczych, zaś w ostatniej kolumnie zaprezentowane zostały metody, techniki, oraz narzędzia wykorzystywane w trakcie realizacji zadań.

Tabela 4.1. Procedura badawcza

L.p.	Etap procesu badawczego	Wykorzystane metody, techniki i narzędzia
1	Konceptualizacja obszaru badań: identyfikacja problemu badawczego i luki badawczej, określenie problemów badawczych, celów i hipotez.	Krytyczna analiza literatury, obserwacja rzeczywistości gospodarczej, opis.
2	Dobór zmiennych i opracowanie narzędzia badawczego.	Krytyczna analiza literatury, w szczególności sektora MŚP i polityki Unii Europejskiej, autorski kwestionariusz ankiety.
3	Dobór próby.	Wzór na liczebność próby, poziom ufności $\alpha=95\%$, błąd $\beta=5\%$, liczebność $n=381$.
4	Przeprowadzenie badania empirycznego.	Ankieta tradycyjna (kwestionariusz drukowany).
5	Analiza struktury próby.	Wykresy słupkowe, tabele, opisy.
6	Pomiar i ocena funduszy strukturalnych Unii Europejskiej na rozwój sektora MŚP w subregionie radomskim. Analiza statystyk opisowych i rozkładów zmiennych obserwowalnych.	Miary tendencji centralnej (średnia) i dyspersji (odchylenie standardowe), histogramy, opisy.
7	Analiza zróżnicowania czynników określających poziom wpływu i wykorzystania funduszy strukturalnych względem formalnych charakterystyk sektora MŚP w subregionie radomskim.	Tabele i wykresy przestawne, testowanie hipotez: testy ANOVA Kruskala-Wallisa i U Manna-Whitney'a, $\alpha=95\%$, opisy.

¹⁴ <http://pracedoktorskie.com.pl/struktura-procesu-badawczego/>

8	Budowa czynnikowego modelu wpływu i wykorzystania funduszy strukturalnych sektora MŚP w subregionie radomskim.	Eksploracyjna analiza czynnikowa.
9	Identyfikacja i ocena dopasowania oraz rzetelności modelu wpływu i wykorzystania funduszy strukturalnych sektora MŚP w subregionie radomskim.	Liczba czynników (test osypiska Cattella), przypisanie zmiennych do czynników (ładunki czynnikowe), odsetek wyjaśnianej wariancji, rzetelność skal pomiarowych (α Cronbacha).
10	Analiza różnicowania czynników modelu wpływu i wykorzystania funduszy strukturalnych względem formalnych charakterystyk sektora MŚP w subregionie radomskim.	Tabele i wykresy przestawne, testowanie hipotez: testy ANOVA Kruskala-Wallisa i U Manna-Whitney'a, $\alpha=95\%$, opisy.
11	Wyciągnięcie wniosków.	Synteza.

Źródło: opracowanie własne.

Dobór próby badawczej posiadał charakter celowy i obejmował swoim zakresem przedsiębiorstwa sektora MŚP z subregionu radomskiego. Badanie było przeprowadzone metodą ankietową anonimową audytoryjną, gdzie kwestionariusze ankietowe trafiły bezpośrednio do badanych firm, którzy odpowiadali pisemnie na zawarte w nich pytania¹⁵. Badaniem objęto 455 firm z sektora małych i średnich przedsiębiorstw. Celem badania była analiza wpływu i wykorzystania funduszy strukturalnych sektora MŚP z subregionu radomskiego na inwestycje, innowacyjność i zatrudnienie. Spośród uzyskanych odpowiedzi, dalszej analizie poddano 381 prawidłowo wypełnionych kwestionariuszy ankietowych. Badanie zostało przeprowadzane w okresie 03.04.2018 r.– 04.06.2018 r. w subregionie radomskim.

Wybór takiej metody został dokonany z następujących przyczyn:

- anonimowość u respondenta,
- łatwość naniesienia danych do arkusza kalkulacyjnego,
- niski poziom błędów spowodowanego wpływem osoby przeprowadzającej ankietę,
- niskie koszty badania,
- stosunkowo krótki czas pozyskiwania danych,
- szybkość dotarcia do wybranej grupy docelowej.

Do badania empirycznego wykorzystano autorski kwestionariusz ankietowy, składający się z dwóch części. W pierwszej, metryczkowej (zmienne niezależne), do scharakteryzowania

¹⁵ S. Kaczmarczyk, *Badania marketingowe. Metody i techniki*, Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa 2003, s. 173-183.

badanej populacji przyjęto piętnaście kryteriów o charakterze obiektywnym (bądź też zbliżonym do obiektywnego). W drugiej natomiast badano dwa zagadnienia: wpływ środków unijnych oraz ocenę realizacji osiągniętych efektów współfinansowanych w wyniku realizacji projektów ze środków unijnych.

Ocena wpływu środków funduszy strukturalnych ze względu na trzy okresy programowania tj. I okres (2004-2006), II okres (2007-2013) i III okres (2014-2020). Łącznie wykorzystano w tym celu 14 zmiennych zależnych, które rejestrowane były na dziesięciopunktowych skalach porządkowych, gdzie 1 oznaczało mały wpływ zaś 10 duży.

Natomiast do badania osiągniętych efektów w wyniku realizacji projektów współfinansowanych ze środków unijnych wykorzystano 15 zmiennych zależnych dobranych na podstawie analizy literatury, które tak jak poprzednie rejestrowane były na dziesięciopunktowych skalach porządkowych, gdzie 1 oznaczało niski osiągnięty efekt zaś 10 wysoko osiągnięty efekt.

Do przeanalizowania uzyskanych danych wpływu środków unijnych dla trzech okresów programowania oraz badania osiągniętych efektów w wyniku realizacji projektów współfinansowanych ze środków unijnych posłużono się testami nieparametrycznymi. Wybór takich testów podyktowany był rodzajem pomiaru i skalą, ponieważ metody parametryczne są stosowane wtedy gdy pomiar dokonywany jest na skali porządkowej lub nominalnej. Należy również zaznaczyć, że w przypadku wskazanych metod nie jest wymagane spełnienie przez zbiory warunków właściwych dla określonych rodzajów rozkładów np. warunków rozkładu normalnego¹⁶.

---

¹⁶ R. Gaca, *Terminy I zagadnienia statystyczne i ekonometryczne w wycenie nieruchomości*, Problemy rynku nieruchomości, nr 1 2016, s. 31-34.

5. Struktura pracy

Struktura i podział treści w rozprawie doktorskiej zostały podporządkowane przyjętej tezie badawczej oraz weryfikacji empirycznej hipotez badawczych.

Pierwszy rozdział dotyczy tematyki związanej z sektorem małych i średnich przedsiębiorstw. Składa się on z czterech podrozdziałów, w których autor dokonał dogłębnej analizy porównawczej wielorakich definicji sektora MŚP jak również ich klasyfikacji. Dalej zaprezentowane zostały wewnętrzne uwarunkowania rozwoju sektora MŚP, a także ich czynniki zewnętrzne. Rozdział kończy się analizą barier wewnętrznych i zewnętrznych rozwoju sektora MŚP oraz krótką charakterystyką czynników sprzyjających jego wzrostowi.

Drugi rozdział został poświęcony charakterystyce polityki Unii Europejskiej na rzecz wsparcia rozwoju sektora MŚP. Składa się on również z czterech podrozdziałów, na wstępie omówiono założenia Europejskiej Karty Małych Przedsiębiorstw. Dalej przedstawiono i porównano programy wspierające sektor małych i średnich przedsiębiorstw, a także fundusze strukturalne Unii Europejskiej. Rozdział kończy się analizą programów operacyjnych na rzecz rozwoju sektora małych i średnich przedsiębiorstw.

Trzeci rozdział zawiera charakterystykę subregionu radomskiego. Składa się on także z czterech podrozdziałów, w których zaprezentowano jednostki terytorialno-administracyjne subregionu radomskiego oraz jego analizy uwarunkowań demograficznych i społecznych wraz ze zbadaniem sytuacji ekonomicznej tego subregionu. Rozdział kończy się zbadaniem wykorzystania funduszy strukturalnych w tym subregionie.

W rozdziale czwartym zawarto metodykę badań i strukturę próby badawczej. Składa się on z trzech podrozdziałów. Na wstępie zaprezentowane zostały wykorzystane metody badawcze. Dalej przedstawiono organizację procedury badawczej. Na samym końcu zaś wyeksponowano strukturę próby.

Rozdział piąty stanowi identyfikację i analizę uzyskanych wyników badania empirycznego. Zawiera on cztery podrozdziały. Pierwszy składa się ze statystyk opisowych i rozkładów zmiennych obserwowalnych. Dalej została dokonana analiza zróżnicowania wpływu i wykorzystania funduszy strukturalnych w badanych przedsiębiorstwach ze względu na strukturę próby badawczej. Na podstawie dokonanych pomiarów autor sformułował czynnikowy model wpływu i wykorzystania funduszy strukturalnych w sektorze małych i średnich przedsiębiorstw subregionu radomskiego. Rozdział kończy się analizą czynnikową modelu wpływu i wykorzystania funduszy strukturalnych w sektorze MŚP.

6. Wyniki badań

Analiza krytyczna literatury, wyników badań innych autorów oraz dostępnych danych statystycznych pozwoliła na sformułowanie następujących wniosków:

1. Fundusze strukturalne odgrywają istotną rolę dla rozwoju sektora MŚP.
2. Środki finansowe UE przyczyniają się do rozwoju przedsiębiorczości i konkurencyjności.
3. Wzrasta zainteresowanie przedsiębiorców możliwością absorpcji środków w ramach funduszy strukturalnych pomimo trzech okresów programowania.
4. Środki finansowe UE wpływają pozytywnie na rozwój społeczno – gospodarczy subregionu radomskiego.

Analiza informacji ilościowych i jakościowych pozyskanych w wyniku badań ankietowych pozwoliła z kolei na sformułowanie następujących wniosków:

W zakresie osiągniętych efektów w wyniku realizacji projektów współfinansowanych z funduszy strukturalnych. Dla wszystkich zmiennych dotyczących ocen osiągniętych efektów w wyniku realizacji projektów współfinansowanych ze środków unijnych w subregionie radomskim średnie oceny przewyższyły wartość 4,4 i mieściły się w przedziale $\langle 4,46; 5,94 \rangle$. Świadczy to o tym, że wszystkie badane zmienne były ocenione „wysoko i spójnie”. Najwyższe średnie wartości uzyskały zmienne nr Z6 (Zmiany w działaniach marketingowych), Z8 (Wprowadzenie innowacji organizacyjnych) oraz Z13 (Wzrost sprzedaży ogółem) i Z7 (Zakup patentów, licencji), dla których średnie wartości wyniosły odpowiednio 5,69, 5,72 oraz 5,72 i 5,94.

W zakresie rozkładów zmiennych obserwowalnych opisujących oceny wpływu funduszy strukturalnych w trzech przedziałach czasowych w subregionie radomskim. Analiza rozkładów zmiennych wskazuje na specyficzne zróżnicowanie. Ogólnie zbiór wyników przesunięty jest w prawo, to jest w kierunku wysokich wartości. W badanych histogramach rzadko występowały wartości skrajne. Znaczna część badanych firm oceniła wpływ środków unijnych w trzech przedziałach czasowych w subregionie radomskim nieco powyżej średniej. Analiza rozkładów wyników wskazuje również na pewne zróżnicowanie ze względu na niskie i wysokie wartości, co potwierdza, że część przebadanych firm ocenia wpływ ten nisko, zaś inne stosunkowo wysoko. Ta konstatacja stała się punktem wyjścia do testowania zróżnicowania zmiennych obserwowalnych ze względu na formalne charakterystyki badanych przedsiębiorstw.

W obszarze rozkładów zmiennych obserwowalnych w zakresie osiągniętych efektów w wyniku realizacji projektów współfinansowanych z funduszy strukturalnych. Analiza rozkładów zmiennych wskazuje na specyficzne zróżnicowanie. Ogólnie zbiór wyników scentralizowany, to jest w kierunku średnich wartości. W badanych histogramach rzadko występowały wartości skrajne. Spora część badanych firm oceniła wpływ osiągniętych efektów nieco powyżej średniej. Analiza rozkładów wyników wskazuje na pewne zróżnicowanie ze względu na niskie i wysokie wartości, co potwierdza, że część przebadanych firm ocenia wpływ ten stosunkowo nisko, zaś inne stosunkowo wysoko. Ta konstatacja stała się punktem wyjścia do testowania zróżnicowania zmiennych obserwowalnych ze względu na formalne charakterystyki badanych przedsiębiorstw.

W zakresie zróżnicowania poziomu czynników określających wielowymiarową strukturę wpływu i wykorzystania funduszy strukturalnych ze względu na strukturę próby. Czynniki różnicującymi były: liczba osób pracujących, zdobycie nowych rynków zbytu, modernizacja prowadząca do zmiany. Natomiast 8 zmiennych (forma prawna, pole działalności, zasięg działania, inwestycje w maszyny i urządzenia, zakup programów informatycznych, wdrożenie systemu zarządzania jakością, inne przyczyny, kwota uzyskanego dofinansowania) różnicowało po jednym kryterium.

W obszarze identyfikacji wielowymiarowej struktury wpływu i wykorzystania funduszy strukturalnych. Wykorzystując eksploracyjną analizę czynnikową, zidentyfikowano model wpływu i wykorzystania funduszy unijnych. Model składa się z czterech czynników. Pierwszy czynnik jest ładowany przez zmienne o numerach 1-3 oraz 11-12. Ze względu na treść ładujących go zmiennych oraz wartości ładunków czynnikowych, czynnik nazwano „wzrost nakładów inwestycyjnych”. Drugi czynnik jest ładowany przez zmienne o numerach 4-7 i 14. Nazwano go „zmiany w prowadzeniu działalności gospodarczej”. Trzeci czynnik jest ładowany przez zmienne o numerach 8-9 i nazwano go „innowacyjność/jakość”. Ostatni, czwarty czynnik, jest ładowany tylko przez jedną zmienną o numerze 13. Zatem jego nazwę przyjęto od tej zmiennej, stąd też nazwano go „wzrost sprzedaży”.

W zakresie wykorzystania funduszy strukturalnych, które wpłynęły na wzrost inwestycji w sektorze małych i średnich przedsiębiorstw subregionu radomskiego oraz w zakresie wykorzystania funduszy strukturalnych, które wpłynęły na wzrost zatrudnienia w sektorze małych i średnich przedsiębiorstw subregionu radomskiego. Na podstawie uzyskanego modelu wpływu i wykorzystania funduszy unijnych czynnik 1 „wzrost nakładów inwestycyjnych” miał wartość własną 5,65, czyli czynnik ten wyjaśnia 37,68% całej wariancji i jest ładowany przez następujące zmienne: wzrost nakładów na środki trwałe; wzrost nakładów na

inwestycje w kapitał ludzki, wzrost nakładów na rozwój IT, tworzenie nowych miejsc pracy, zwiększenie poziomu zatrudnienia. Przedstawione wnioski pozwalają na pozytywną i całościową weryfikację hipotezy pierwszej i trzeciej.

Prawdziwość hipotezy drugiej potwierdzają wyniki w obszarze wykorzystania funduszy strukturalnych, które wpłynęły na wzrost innowacyjności w sektorze małych i średnich przedsiębiorstw subregionu radomskiego. Na podstawie uzyskanego modelu wpływu i wykorzystania funduszy strukturalnych czynnik 3 „innowacyjność/ jakość” miał wartość własną 1,04, czyli czynnik ten wyjaśnia 6,91% całej wariancji i jest ładowany przez następujące zmienne: wprowadzenie innowacji organizacyjnych, poprawa jakości wyrobów/usług.

W obszarze wykorzystania funduszy strukturalnych, które wpłynęły na wzrost sprzedaży, w tym eksportu w sektorze małych i średnich przedsiębiorstw subregionu radomskiego. Na podstawie uzyskanego modelu wpływu i wykorzystania funduszy strukturalnych czynnik 4 „wzrost sprzedaży” miał wartość własną 0,83, czyli czynnik ten wyjaśnia 5,50% całej wariancji i jest ładowany przez zmienną: wzrost sprzedaży ogółem. Co potwierdziło prawdziwość hipotezy pierwszej.

W ramach dalszych prac tematyka ta mogłaby zostać pogłębiona poprzez przeprowadzenie podobnych badań dla różnych krajów członkowskich Unii Europejskiej. Opracowany czynnikowy model korzyści z wpływu i wykorzystania funduszy strukturalnych w sektorze MŚP, stanowi niewątpliwie wiarygodne źródło informacji dla wielu firm sektora MŚP, rozważających wykorzystanie tych funduszy.

W kolejnych latach należy oczekiwać dalszego wykorzystania funduszy strukturalnych Unii Europejskiej, co będzie skutkowało jeszcze większym zainteresowaniem nimi wśród firm, a także przyczyniało się do wzrostu ich konkurencyjności na wszystkich rodzajach rynków. Wydaje się, zatem że rozważana tematyka badawcza w przyszłości pozostanie ważna i aktualna.

Pozytywna weryfikacja wszystkich hipotez badawczych pozwala na gruncie logicznym potwierdzić przyjętą w rozprawie doktorskiej tezę. Ponadto przeprowadzone badania empiryczne z zastosowaniem metod statystycznych i modeli ekonometrycznych potwierdzają wnioski płynące ze szczegółowej analizy teoretycznej dotyczącej zależności między sektorem MŚP a wpływem i wykorzystaniem funduszy strukturalnych.

**Łącznie zweryfikowano zatem wszystkie postawione w dysertacji hipotezy badawcze.
Tym samym udowodniono prawdziwość tezy.**

7. Bibliografia

Literatura:

1. ABC Unii Europejskiej, Wyd. Reprezentacja Komisji Europejskiej w Polsce, Warszawa 2004.
2. Achim M.V., Borlea S.N., (2015), Determinants of the European funds absorption 2007-2013 in European Union member states, in The 2015 WEI International Academic Conference Proceedings, Vienna, Austria, The West East Institute.
3. Adamik A., Matejun M., Organizacja i jej miejsce w otoczeniu. Podstawy zarządzania, Oficyna Wolters Kluwer Business, Warszawa 2012.
4. Babbie E., Badania społeczne w praktyce, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2003.
5. Bachtler J.; Ferry M., (2013), Conditionalities and the Performance of European Structural Funds: A Principal–Agent Analysis of Control Mechanisms in European Union Cohesion Policy, Regional Studies.
6. Bednarz J, Gostomski E, Działalność małych i średnich przedsiębiorstw na rynkach zagranicznych, Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego, Gdańsk 2009.
7. Białasiewicz M., (red.), Rozwój przedsiębiorstw. Modele, czynniki, strategie, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego, Szczecin 2002.
8. Białek J., Bariery i korzyści przy pozyskaniu funduszy UE z SPO WKP przez przedsiębiorstwa na cele pro – środowiskowe, Inżynieria Rolnicza 3(91)/2007, Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie 2007.
9. Biernacki M., Małe i średnie przedsiębiorstwa na świecie oraz w Polsce – klasyfikacja i definicja, „Zeszyty Teoretyczne Rachunkowości” 2008, nr 47.
10. Biernat – Jarka A., Wykorzystanie sektorowych programów operacyjnych na przykładzie SPO „Wzrost Konkurencyjności Przedsiębiorstw”, Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie 2008.
11. Biernat – Jarka A., Wykorzystanie sektorowych programów operacyjnych na przykładzie SPO „Wzrost Konkurencyjności Przedsiębiorstw”, Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie 2008.
12. Bilińska-Reformat K. (red.), Relacje podmiotów rynkowych w warunkach zmian, Wydawnictwo Placet, Warszawa 2009.
13. Bittnerowa E., Zmiana uwarunkowań rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw przemysłowych w Wielkopolsce, Wyd. Akademii Ekonomicznej w Poznaniu, Poznań 1999.

14. Bittnerowa E., Zmiana uwarunkowań rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw przemysłowych w Wielkopolsce, Wyd. Akademii Ekonomicznej w Poznaniu, Poznań 1999.
15. Bolton, J.E. Report of the Committee of Inquiry of Small Firms, Cmnd. 4811, HMSO, London 1971, ustęp 13.
16. Brodowska-Szewczuk J., Wpływ Sektorowego Programu Operacyjnego na konkurencyjność małych i średnich przedsiębiorstw w Polsce, niepublikowana rozprawa doktorska, Uniwersytet Warszawski 2010.
17. Bukowski S. I., Siek E. J., International technology and innovation competitiveness of Poland as compared to other Central and Eastern European countries (EU-10), Central European Review of Economics & Finance 2013, Vol. 3, No 1.
18. Brzeziński J., Metodologia badań psychologicznych, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 1996.
19. Cattell R., The Scree Test for the Number of Factors, "Multivariate Behavioral Research", nr 1, 1966.
20. Chiapello E., Lebas M., The Tableau de Bord, a French Approach to Management Information, 19th Annual Congress of the European Accounting Association, Bergen 1996.
21. Chorąży P., Będzie więcej pieniędzy na podnoszenie kwalifikacji pracowników, Rzeczpospolita 2008, Nr 15 (7309).
22. Churchil N., Lewis V.: The Five Stages of Small Business Growth, „Harvard Business Review”, May-June 1983.
23. Cini M. , Unia Europejska: organizacja i funkcjonowanie, PWE, Warszawa 2007.
24. Danielak W., Mierzwa D., Bartczak K., Małe i średnie przedsiębiorstwa w Polsce. Szanse i zagrożenia rynkowe, EXANTE, Wrocław 2017.
25. Danielak W., Mierzwa D., K. Bartczak, Małe i średnie przedsiębiorstwa w Polsce. Szanse i zagrożenia rynkowe, EXANTE, Wrocław 2017.
26. Danielak W., Problemy rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw, [w:] Nowoczesne zarządzanie przedsiębiorstwem, IV Konferencja Naukowa, Zielona Góra 1999.
27. Danielak W., Problemy rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw, [w:] Nowoczesne zarządzanie przedsiębiorstwem, IV Konferencja Naukowa, Zielona Góra 1999.
28. Daszkiewicz N., Bariery wzrostu małych i średnich przedsiębiorstw, [w:] F. Bławat (red., Przetrawianie i rozwój małych i średnich przedsiębiorstw, Scientific Publishing Group, Gdańsk 2004.
29. Definicja MŚP - Definition of Small and Medium-Sized Enterprises:
30. Dynia E., Integracja europejska, LexisNexis, Warszawa 2006.

31. Działo J., Urbanek P., Wpływ reguł fiskalnych na konkurencyjność gospodarek w nowych i starych krajach członkowskich Unii Europejskiej. Wnioski z badań empirycznych, [w:] Grynia A. Wybrane aspekty rozwoju i konkurencyjności nowych krajów członkowskich Unii Europejskiej, Wydział Ekonomiczno-informatyczny w Wilnie Uniwersytet w Białymstoku, Wilno 2015 .
32. E. Kawecka-Wyrzkowska (red.), E. Synowiec (red.), Unia Europejska, t.I, Instytut Konjunktur i Cen Handlu Zagranicznego, Warszawa 2004.
33. Ejdyś S, Wybrane bariery rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw, [w:] Pod red. G. Michalczyk, Czynniki i narzędzia rozwoju MŚP, Wydawnictwo Uniwersytetu w Białymstoku, Białystok 2009.
34. Europejska Karta Małych Przedsiębiorstw. Przyjęta przez Państwa Członkowskie na spotkaniu Rady Europejskiej w Feira 19-20 czerwca 2000 r., Luxemburg 2004.
35. Firlej, K.A., Programowanie rozwoju innowacyjności jako instrument podnoszenia konkurencyjności regionów w Polsce na tle Unii Europejskiej – na przykładzie województw małopolskiego i śląskiego, niepublikowana rozprawa doktorska, Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie 2015.
36. Flak O., Głód G., 2012, Konkurencyjni przetrwają, Warszawa.
37. Flieger M., Możliwości i bariery absorpcji przez gminy środków finansowych Unii Europejskiej w celu zwiększania zatrudnienia, niepublikowana rozprawa doktorska, Uniwersytet Ekonomiczny w Poznaniu 2009.
38. Gaca R., Terminy i zagadnienia statystyczne i ekonometryczne w wycenie nieruchomości, Problemy rynku nieruchomości, nr 1 2016.
39. Gurdak K., Wpływ funduszy Unii Europejskiej na rozwój gospodarstw rolnych na przykładzie powiatu ząbkowickiego, niepublikowana rozprawa doktorska, Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu 2016.
40. HORIZON 2020 w skrócie Program ramowy UE w zakresie badań naukowych i innowacji, Dyrekcja Generalna ds. Badań Naukowych i Innowacji, Warszawa 2014.
41. Horvat A, (2005), Financial Absorption Rates in Eu Objective 1 1994-1999 and Some Lessons for the New member States in 2004-2006, WIFO Working Papers no. 259, Vienna.
42. Jankowska A., Inwestycje w nowoczesność, Rzeczpospolita, 2008 Nr 15(7309).
43. Kaczmarczyk S. , Badania marketingowe. Metody i techniki, Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa 2003.

44. Kaliszuk A., Tarnaw A. a, Programy wsparcia dla małych i średnich przedsiębiorstw, Fundusz Współpracy, Warszawa 2003.
45. Kamińska A., Regionalne determinanty rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw, Di-fin, Warszawa 2011.
46. Kamiński S., Nauka i metoda. Pojęcie nauki i klasyfikacja nauk, KUL, Lublin 1992.
47. Kapciak, A. Środków na małe inwestycje szukaj w regionie, Rzeczpospolita, 2008, Nr 15(7309).
48. Karpowicz J., Wsparcie ze środków publicznych a rozwój małych i średnich przedsiębiorstw w Niemczech, niepublikowana rozprawa doktorska, Uniwersytet w Białymstoku 2013.
49. Kienzler I., Leksykon Unii Europejskiej, Świat Książki, Warszawa 2003.
50. Koszak M., Droga do funduszy strukturalnych Unii Europejskiej, PARR, Warszawa 2000.
51. Kotarbiński T., Traktat o dobrej robocie, Wrocław 1965.
52. Kozłowska H., Kozłowski T., Europejski Fundusz Społeczny 2007-2013- od projektu do audytu, Wyd. Stowarzyszenie Księgowych w Polsce, Warszawa 2008.
53. Kruskal W.H., A nonparametric test for the several sample problem, *Annals of Mathematical Statistics*, 23, 1952.
54. Kruskal W.H., Wallis W.A, Use of ranks in one-criterion variance analysis. *Journal of the American Statistical Association*, 1952, nr 4,7.
55. Krzemień M., Struś M., Rola małych i średnich przedsiębiorstw w procesie akcesyjnym Polski do Unii Europejskiej, (w:) Manikowski A. (red.), Unifikacja gospodarek europejskich: szanse i zagrożenia, Wydawnictwo UW w Warszawie, Warszawa 2004.
56. Kuciel E.C., The European Regional Development Fund and Romanian Transportation Sector, *European Integration Realities and Perspectives*, 2016, Vol 11, Issue 1.
57. Lachiewicz S., Formy i uwarunkowania sukcesu w małym biznesie.
58. Leszczyński Z., Lokalne i regionalne uwarunkowania zmian sektora małych i średnich przedsiębiorstw, [w:] *Finanse Bankowość Ubezpieczenia*, nr 3/2003.
59. Lotoszek E, Bariery wzrostu małych i średnich przedsiębiorstw w Polsce, [w:] Pod red. naukową E. Lotoszek, *Finansowanie MŚP w Polsce ze środków finansowych UE jako czynnik wpływający na konkurencyjność przedsiębiorstw*, Szkoła Główna Handlowa w Warszawie, Warszawa 2008.

60. Luft R., Wpływ wybranych systemów informatycznych na konkurencyjność małych i średnich przedsiębiorstw subregionu radomskiego, niepublikowana rozprawa doktorska, Uniwersytet Technologiczno-Humanistyczny im. K. Pułaskiego w Radomiu 2017.
61. Łata Ł., Inteligentna specjalizacja jako koncepcja polityki sektorowej Unii Europejskiej na przykładzie specjalizacji regionalnych w Polsce, niepublikowana rozprawa doktorska, Uniwersytet Warszawski 2017.
62. Łuczak T., Wybrane problemy klasyfikacyjne małych i średnich przedsiębiorstw prywatnych, „Gospodarka Narodowa” 1995, nr 7.
63. Mandrysz W., Znaczenie dialogu obywatelskiego dla kształtowania polityki regionalnej Województwa Śląskiego na tle polityki spójności Unii Europejskiej, niepublikowana rozprawa doktorska, Uniwersytet Śląski 2007.
64. Mann H., Whitney D., On a test of whether one of two random variables is stochastically larger than the other, *Annals of Mathematical Statistics*, nr. 18, 1947.
65. Mendza-Drozd M., Kolankiewicz E., Fundusze Strukturalne a strategie rozwoju państwa, Wydawnictwo Urząd Komitetu Integracji Europejskiej, Warszawa 2005.
66. Ministerstwo Gospodarki, 2011, Trendy rozwojowe sektora MŚP w ocenie przedsiębiorców w drugiej połowie 2010 r. numer 1/2011, Warszawa.
67. Ministerstwo Rozwoju, Fundusze Europejskie w Polsce, „Biuletyn Informacyjny”, Nr 44/2017.
68. Musiałkowska M., Wiśniewski, Fundusze europejskie w finansowaniu rozwoju regionalnego i lokalnego przez samorząd terytorialny w Polsce, „Studia BAS”, Nr 1/2017.
69. Nehring A, Identyfikacja głównych barier rozwoju MŚP w świetle badań, [w:] pod red. A. Nehring, *Rozwój i konkurencyjność małych i średnich przedsiębiorstw w Polsce*, Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego, Kraków 2007.
70. Nogalski B., Rutka R., Wójcziak-Karpacz A.: Czynniki dynamizujące rozwój małych przedsiębiorstw, [w:] Nogalski B., Rybicki J. (red.): *Kształtowanie konkurencyjności małych i średnich przedsiębiorstw na rynkach Unii Europejskiej*, Fundacja Rozwoju Uniwersytetu Gdańskiego, Gdańsk 2007.
71. Nowak S., *Metodologia badań społecznych*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2006.
72. Nykiel A., Europeizacja polskiej polityki regionalnej, niepublikowana rozprawa doktorska, Uniwersytet Łódzki 2015.
73. Oblój K, *Strategia Organizacji*, Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa 2007.

74. Penc J., 2007, Decyzje i zmiany w organizacji, W poszukiwaniu skutecznych sposobów działania, Wydawnictwo Difin, Warszawa.
75. Penc J.: Leksykon biznesu, Agencja Wydawnicza Placet, Warszawa 1997.
76. Piasecki B. (red.), Ekonomika i zarządzanie małą firmą, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa-Łódź 1999.
77. Piasecki B. (red.), Ekonomika i zarządzanie małą firmą, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa-Łódź 1999.
78. Piasecki B., Ekonomika i zarządzanie małą firmą, Wyd. Naukowe PWN, Warszawa—Łódź 2001.
79. Piasecki B., Przedsiębiorczość i mała firma. Teoria i praktyka, Wyd. Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 1997.
80. Piątkowski W., Małe i średnie przedsiębiorstwa, „Acta Universitatis Lodzianis. Folia Oeconomica” 1999, nr 149.
81. Pierścionek Z.: Strategie rozwoju firmy, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 1996.
82. Podstawy Wsparcia Wspólnoty dla Polski na lata 2004-2006. Promowanie rozwoju gospodarczego i warunków sprzyjających wzrostowi zatrudnienia, Ministerstwo Gospodarki i Pracy, Warszawa 2004.
83. Podstawy Wsparcia Wspólnoty dla Polski na lata 2004-2006. Promowanie rozwoju gospodarczego i warunków sprzyjających wzrostowi zatrudnienia, Ministerstwo Gospodarki i Pracy, Warszawa 2004.
84. Por. Komisja Europejska, Europejskie fundusze strukturalne i inwestycyjne na lata 2014-2020. Teksty urzędowe i komentarze, Urząd Publikacji Unii Europejskiej, Luksemburg 2016.
85. Powiat Radomski, Wydawnictwo Unitex, Bydgoszcz 2007.
86. Programy Ramowe Unii Europejskiej w perspektywie finansowej 2014–2020 Broszura informacyjna dla polskich przedsiębiorstw z sektora MŚP, PARP, Warszawa 2014,
87. Programy Unii Europejskiej wspierające MŚP, Komisja Europejska, Warszawa 201
88. Programy Unii Europejskiej wspierające MŚP, Komisja Europejska, Warszawa 2012, przedsiębiorstw subregionu radomskiego, niepublikowana rozprawa doktorska, Uniwersytet Technologiczno-Humanistyczny w Radomiu 2017.
89. Pszczołowski T.: Mała encyklopedia prakseologii i teorii organizacji, Wydawnictwo Osolineum, Wrocław 1978.

90. Raport o stanie sektora małych i średnich przedsiębiorstw w Polsce w latach 1998-1999, Polska Fundacja Promocji i Rozwoju Małych i Średnich Przedsiębiorstw, Warszawa 2000.
91. SEC (2000) 771, Steps towards Enterprise Europe, Wark Programme for Enterprise Policy 2000-2005, DG Enterprise.
92. Skawińska E., R.I. Zalewski, T. Brzęczek, Ocena kapitału społecznego szkolnictwa przez jego reprezentantów w Wielkopolsce, „Zeszyty Naukowe” 2011, nr 9, Polskie Towarzystwo Ekonomiczne w Krakowie.
93. Skawińska E., Zalewski R.I, Konkurencyjność – kluczowe czynniki sukcesu przedsiębiorstw XXI wieku, „Przegląd Organizacji” 2016, nr 3.
94. Skrzypek E. (red.), Dojrzałość jakościowa a wyniki przedsiębiorstw zorientowanych pro jakościowo, Difin, Warszawa 2013.
95. Sobczak K., Czynniki sukcesu małych i średnich przedsiębiorstw z kapitałem polskim i zagranicznym – analiza porównawcza, niepublikowana rozprawa doktorska, Uniwersytet Ekonomiczny w Poznaniu 2014.
96. Sońta W., E. Markowska, Economic analysis of Polish SME sector situation In the period of economic slowdown, Central European Review of Economics & Finance Vol 7, No 1 2015.
97. Sopińska A., 2012, Przedmowa, [w:] Pod red. Sopińskiej A., Współczesne przedsiębiorstwo, Teoria i praktyka, Oficyna Wydawnicza SGH w Warszawie, Warszawa.
98. Stabryła A, Zarządzanie strategiczne w teorii i praktyce firmy, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2000.
99. Stabryła A.: Zarządzanie strategiczne w teorii i praktyce firmy, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa-Kraków 2000.
100. StatSoft, STATISTICA PL. Tom III: Statystyki II, praca zbiorowa, StatSoft, Kraków 1997.
101. StatSoft, STATISTICA PL. Tom III: Statystyki II, StatSoft, Kraków 1997.
102. Storey D.J., The Role of Small and Medium-Sized Enterprises in European Job Creation: Key Issues for Policy and Research, [w:] Small and Medium Sized Enterprises and Regional Development, red. M. Giaoutzi, P. Nijkamp, D.J. Storey, Routledge, London 1988, 8.144-148; Jong II You, Small Firms in Economic Theory, "Cambridge Journal of Economics", vol. 19, Nr 3.

103. Strategia Rozwoju Lokalnego Powiatu Przysuskiego na lata 2016 – 2022, Starostwo Powiatowe w Przysusze Fundacja Sportu Zdrowia i Turystyki EST w Warszawie, Warszawa-Przysucha 2015.
104. Strategia Rozwoju Powiatu Białobrzeskiego na lata 2008-2018, Starostwo Powiatowe w Białobrzegach, Białobrzegi 2007.
105. Strategia Rozwoju Powiatu Kozienickiego do 2020, Starostwo Powiatu Kozienickiego, Kozienice 2012.
106. Strategia Rozwoju Powiatu Lipskiego na lata 2008-2020, Starostwo Powiatowe w Lipsku, Lipsko 2008.
107. Strategia Rozwoju Powiatu Szydłowieckiego, Starostwo Powiatowe w Szydłowcu, Szydłowiec 2003.
108. Strategia Rozwoju Powiatu Zwoleńskiego na lata 2016-2022, Starostwo Zwoleńskie w Zwoleniu, Zwolen 2015.
109. Suchodolska A., Współczesne koncepcje ekonomiczne przedsiębiorstwa [w:] Doktor K., Sirojć Z., Żukowski M. (red.) Procesy zarządzania w czasach przemian gospodarczych. Wyższa Szkoła Menedżerska Współpracy, Warszawa 2003.
110. Sull.N D., Firma przetrwania. Rekonstrukcja przedsiębiorstwa w obliczu kryzysu, Helion, Gliwice 2006.
111. Šumpíková M., Pavel J., Klazar S., (2003), Eu funds: Absorption Capacity and Effectiveness of Their Use, with focus on Regional Level in the Czech Republic, In Conference on Problems facing the New Member State, Prague.
112. Szczegółowy opis osi priorytetowych Programu Operacyjnego Inteligentny Rozwój na lata 2014-2020, MiiR, Warszawa 2018.
113. Szczegółowy opis priorytetów programu operacyjnego Innowacyjna Gospodarka na lata 2007-2013 Dokument opracowany na podstawie Programu Operacyjnego Innowacyjna Gospodarka, 2007-2013 zatwierdzonego decyzją Komisji Europejskiej z dnia 1 października 2007 r. oraz uchwałą Rady ministrów z dnia 30 października 2007 r. Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Warszawa, 2007.
114. Szczegółowy Opis Priorytetów Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007 – 2013, Ministerstwo Infrastruktury i Rozwoju, Warszawa 2015.
115. Szczepaniak I., Czynniki i uwarunkowania rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw opartej na wiedzy, Instytut Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej Państwowy Instytut Badawczy w Warszawie.

116. Szczepański M. (red.), Fundusze UE dla jednostek samorządu terytorialnego w latach 2007-2013, cz. I, Twigger, Warszawa 2007.
117. Szmigiel C., J. Mercik, Ekonometria, WSZiF, Wrocław 2000.
118. Szplit A., Bariery rozwojowe małych przedsiębiorstw, „Ekonomika i Organizacja Przedsiębiorstw” 1992, nr 12, Instytut Organizacji i Zarządzania w Przemysle „ORGMASZ”, Warszawa.
119. Szymańska A., Fundusze UE 2007-2013 dla mikro, małych i średnich firm, Wydawnictwo Placet, Warszawa 2007.
120. Szymańska M., Wpływ europejskich funduszy strukturalnych na rozwój działalności gospodarczej, NE, Tom 26/2017.
121. Śliwa J, Szanse rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw, „Wynagrodzenia”, nr 1/2000, dodatek miesięczny nr 1.
122. Țăranu M., C., Folea V., Cocoșatu C.C., Instrumentele politicii de coeziune. absorbția fsc 2007 – 2013 și fesi 2014 – 2020 pe țări membre UE, Revista de Economie Mondială / The Journal of Global Economics, Institute for World Economy, Romanian Academy, 2016, Vol. 8, Issue 4.
123. Tosun J., (2014), Absorption of Regional Funds: A Comparative Analysis, Journal of Common Market Studies, 52(2).
124. Traktat z Maastricht, 1992, art.130.
125. Uzupełnienie Sektorowego Programu Operacyjnego Wzrost konkurencyjności przedsiębiorstw, lata 2004—2006, Warszawa 2009.
126. Vita V., Mainstreaming Equality in European Structural and Investment Funds: Introducing the Novel Conditionality Approach of the 2014-2020 Financial Framework, German Law Journal, 2017, Vol. 18, Issue 4.
127. Waniak-Michalak H., Pozabankowe źródła finansowania małych i średnich przedsiębiorstw, Wolters Kluwer Polska, 2007.
128. Wikiński M., Wpływ wykorzystania środków strukturalnych UE i EOG na tworzenie miejsc pracy w subregionie radomskim, niepublikowana rozprawa doktorska, Uniwersytet Technologiczno-Humanistyczny w Radomiu 2017.
129. Wojdyła-Bednarczyk M., Wpływ funduszy Unii Europejskiej na gospodarkę województwa wielkopolskiego regionalnej, niepublikowana rozprawa doktorska, Uniwersytet Ekonomiczny w Poznaniu 2015.
130. Zalewski R.I., Jakość i elastyczność produkcji, [w:] E. Skawińska (red.), Szanse i perspektywy polskiej gospodarki w Unii Europejskiej, PWE, Warszawa 2004.

131. Zaman G., Cristea A., (2011), EU Structural funds absorption in Romania. Obstacles and Issues, Romanian Journal of Economics, Vol. 32.
132. Zaman G., Georgescu G., (2014), The absorption of structural and cohesion funds in Romania: balance of the period 2007-2013 and lessons for the current financial exercise, MPRA Paper 56144, University Library of Munich, Germany.
133. Zarębski M., Rola Europejskiego Funduszu Społecznego w rozwoju zasobów ludzkich, ACTA UNIVERSITATIS NICOLAI COPERNICI, 2010, Zeszyty 397, Toruń.
134. Zymonik J., Zymonik Z., Total Quality Management, [w:] Hopeja M., Krala Z. (red.), Współczesne metody zarządzania w teorii i praktyce, Oficyna Wydawnicza Politechniki Wrocławskiej, Wrocław 2011.

Akty prawne i dokumenty:

1. Decyzja Rady UE z dnia 3 grudnia 2013 r. ustanawiająca program szczegółowy wdrażający program „Horyzont 2020” – program ramowy w zakresie badań naukowych i innowacji (2014–2020) i uchylająca decyzje 2006/971/WE, 2006/972/WE, 2006/973/WE, 2006/974/WE i 2006/975/WE.
2. Dz. Urz. UE 2006 C 321E.
3. Dz.U. UE nr L 124,20/05/2003 P. 0036-0041
4. Dz.U.Nr 101, poz.1178, z 2000 r. Nr 86, poz. 958 i Nr 114, poz. 1193.
5. Dz.U.z 1999 r. Nr 101, poz. 1178, ze zm.
6. Narodowe Strategiczne Ramy Odniesienia 2007-2013, wspierające wzrost gospodarczy i zatrudnienie, dokument zaakceptowany przez Radę Ministrów 29 listopada 2006
7. Narodowy Plan Rozwoju 2004-2006, Ministerstwo Gospodarki i Pracy, Warszawa 2004r.
8. Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) Nr 1301/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. w sprawie Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego i przepisów szczególnych dotyczących celu „Inwestycje na rzecz wzrostu i zatrudnienia” oraz w sprawie uchylenia rozporządzenia (WE) nr 1080/2006.
9. Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) NR 1304/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. w sprawie Europejskiego Funduszu Społecznego i uchylające rozporządzenie Rady (WE) nr 1081/2006.
10. Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady UE nr 1287/2013 z dnia 11 grudnia 2013 r. ustanawiające program na rzecz konkurencyjności przedsiębiorstw oraz małych i średnich przedsiębiorstw (COSME) na okres 2014-2020.
11. Załącznik III do wniosków z posiedzenia Rady Europejskiej, które odbyło się w Santa Maria da Feira w dniach 19-20 czerwca 2000 r. Karta została podpisana przez kraje ówczesnie kandydujące do UE, w tym Polskę.

Źródła internetowe:

1. Dawydzik A., Wsparcie sektora MŚP w Regionalnych Programach Operacyjnych 2014-2020, Ministerstwo Infrastruktury i Rozwoju, Warszawa 2014 (www.warp.org.pl [dostęp 24.03.2018]).
2. Decision No 1639/2006/EC of the European Parliament and of the Council of 24 October 2006 (OJ L 310 of 9.11.2006).
3. Europa 2020. Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu. Komunikat Komisji Europejskiej http://ec.europa.eu/eu2020/pdf/1_PL_ACT_part1_v1.pdf (dostęp 29.09.2014).
4. <http://kpk.gov.pl> (dostęp 20.02.2018 r.)
5. http://pqstat.pl/?mod_f=anova_kruskal-wallis (dostęp: 22.05.2017)
6. <http://pracedoktorskie.com.pl/struktura-procesu-badawczego/> (dostęp 20.03.2018 r.)
7. <http://stat.gov.pl/> (dostęp: 22.05.2017)
8. <http://www.fundusze-strukturalne.gov.pl/Podstawowe+informacje/> (dostęp 20.02.2018 r.)
9. <http://www.poir.gov.pl/strony/o-programie/zasady/dla-kogo-jest-program/> (dostęp 23.05.2018).
10. <http://www.sba.gov/category/navigation-structure/contracting/contracting-officials/> (dostęp 24.02.2018 r.)
11. http://www.statsoft.pl/textbook/stathome_stat.html?http%3A%2F%2Fwww.statsoft.pl%2Ftextbook%2F (dostęp 18.02.2018 r.)